

Yvonne
Zonderop
kan het niet
bewijzen,
maar ze
gelooft het
wel: **religie
komt terug**

tekst en beeld **Tjerk de Reus**

Het taboe op religie en geloof zou moeten verdwijnen, vindt journalist en schrijver Yvonne Zonderop. In haar boek *Ongelofelijk* legt ze uit dat we de taal zijn kwijtgeraakt om religie serieus te nemen. Het roer moet om, betoogt ze.

De aftocht van religie uit de samenleving is schadelijk - dat vinden kerkelijke leidslieden en opiniemakers allang. Maar dat deze mening nu verkondigd wordt door een journaliste met een grote staat van dienst in de seculiere pers, is best opmerkelijk.

Yvonne Zonderop (1955), in het verleden werkzaam bij de *Volkskrant* en momenteel als freelancer schrijvend voor weekblad *De Groene Amsterdammer* betoogt in haar boek *Ongelofelijk* dat religie positieve aandacht verdient. Niet zonder reden: volgens haar is er sprake van een 'verrassende comeback van religie', zoals de ondertitel van haar boek luidt. En daar moeten we niet afwerend op reageren. "Ik sprak onlangs een gelovige uit een ander land, een immigrant", vertelt Zonderop. „Die merkte tot zijn verbijstering dat Nederlanders vaak meteen zeggen, botweg, dat zijzelf niet geloven. En daarbij wordt de boodschap gecommuniceerd dat seculiere Nederlanders zichzelf toch wel een graadje slimmer achten dan een immigrant die 'nog' gelooft." Dit tekent onze onvolwassen omgang met religie, meent ze. "We zijn het verleerd ons ertoe te verhouden."

→ **Waar komt al die koudwatervrees eigenlijk vandaan?**

"Wij zijn allemaal zo hevig ontkerkelijkt, dat heeft de zaak geen goed gedaan. Als we niet zo heftig afscheid hadden genomen van religie en als we het publieke domein niet zo nadrukkelijk van religie hadden willen zuiveren, zouden we veel minder panisch hebben gereageerd op bijvoorbeeld de komst van de islam. Mensen weten gewoonweg niet meer

hoe je daarmee moet omgaan. Religie is een onbekend terrein geworden. Ik schat in dat veel mensen niet per se tegen de islam zijn, maar ze ervaren ongemak. Ze weten niet meer hoe het werkt, ze weten niet wat het is om godsdienstig te zijn. We hebben het thema te lang niet serieus genomen. Dat heeft natuurlijk veel te maken met onze verzuilingstrauma's: iedereen zat in zijn eigen maatschappelijke compartiment, waar allerlei regeltjes bij hoorden. Daarvan hebben we rigoureuze afscheid genomen. Maar we zijn daarmee ook de sensitiviteit voor de religie kwijtgeraakt."

→ **U komt zelf ook uit de verzuilde samenleving, vertelt u in uw boek.**

"Dat klopt, maar je moet mij niet zien als iemand die zich welbewust heeft losgemaakt van een sterk geloof. In de katholieke wereld waarin ik opgroeide, in Den Haag en Rijswijk, was het geloof vooral iets van conventie en sociale omgangsvormen. Een persoonlijke, innerlijke spiritualiteit speelde nauwelijks een rol. In de wereld van mijn jeugd was iedereen katholiek, althans: iedereen met wie je omging. Voor elke activiteit was er wel een katholieke organisatie; wij huurden bij de katholieke woningbouwvereniging. Hoe voltrok zich toen die omslag? Misschien is dat lastig te begrijpen, maar op een gegeven moment gingen wij gewoon niet meer naar de kerk. Mijn ouders geloofden eigenlijk ook niet. Ik had er als kind en als jongere geen idee van dat sommige mensen écht geloofden. Voor mijn besef speelde dat voor bijna niemand, op die manier. Pas veel later heb ik gereconstrueerd dat mij

ouders de kerkleer niet beaamden, maar dat kon je in die context niet zeggen. Het katholieke geloof was een manier van leven. Ik heb in die zin dus geen afstand genomen van een belijdend geloof, ik ben geen ex-christen geworden. Ik beschouw mijzelf als een cultuurchristen.”

→ **Toch groeide op een zeker ogenblik bij u de waardering voor het christendom, zonder dat u ‘belijdend’ werd.**

“Op een gegeven moment begon ik in te zien dat geloof en religie waardevol kunnen zijn. In mijn studententijd vond ik het al boeiend gesprekken te hebben met gelovigen of ex-gelovigen, over de betekenis van religie. Ik merkte al vroeg dat ik me eigenlijk meer aangetrokken voelde tot het calvinisme dan tot het catholicisme. Waarom? Ik denk door de meer intellectuele inslag van het protestantisme, door de literaire traditie met het belang van de Bijbelverhalen. Ik ben de laatste jaren bij uitstek aangesproken door dominee Ruben van Zwieten, die buiten de kerk centrum De Nieuwe Poort begon, en die ook in die literaire traditie staat. In mijn correspondentie met Stephan Sanders dat in 2014 in *De Groene Amsterdammer* is gepubliceerd, merkte ik dat voor hem het geloof als mysterie heel belangrijk is. Stephan is met overtuiging katholiek geworden, schreef hij in eerste brief. Met God de Vader in gesprek gaan, daar voelde hij behoefte aan. Ik ervaar dat niet zo. Maar eigenlijk vind ik nadruk op verschillen niet zinvol. We zijn eeuwenlang gebiologeerd geweest door verschillen. Nu is de tijd aangebroken dat we de overeenkomst zouden moeten beklemtonen.”

→ **Hoe keek u door de jaren heen aan tegen mensen die wél gelovig en belijdend bleken te zijn?**

“Ik heb nooit gedacht: gelovigen zijn een beetje gek. Het probleem was meer de kerk. Mijn schoonmoeder is katholiek, ze komt uit de Duitse katholieke traditie en studeerde katholieke theologie in Amsterdam. Ik dacht altijd: hoe kun je actief zijn in een kerk die jou niet wil? In de katholieke kerk is per slot van rekening geen plaats voor vrouwen. Dat gevoel van weerzin herinner ik mij nog goed. En dat gaf natuurlijk ook afstand, dat geslotene

van de kerkelijke cultuur: als je je niet aan de regeltjes houdt, dan hoor je niet bij ons. Je kunt niet zeggen dat de kerk het aantrekkelijk heeft gemaakt. Ik denk dat veel buitenstaanders zich afvragen: waarom zou je daarbij willen horen?”

→ **U bent in Amsterdam op kerkelijke pioniersplekken geweest, bijvoorbeeld bij die van Tim Vreugdenhil en Jurjen ten Brinke. Daar bent u heel positief over.**

“Jawel, maar niet in de zin dat ik er nu zelf ook behoefte aan heb. Maar ik zie heel goed in dat de kerk nuttige dingen doet. Ik ben vooral positief over initiatieven die grenzen verleggen. Daar zie ik een kansrijk scenario in, voor de toekomst. Kijk, je hebt aan de ene kant van het spectrum de zeer overtuigde gelovigen en aan de kant de zeer overtuigde atheïsten. Maar er is ook een ruimte daartussen en daar is de beweging gaande. Vanuit de kerken denk ik dan aan de pioniersactiviteiten, de experimenten om relevant te zijn in de hedendaagse samenleving. In diezelfde tussenruimte zie je de migrantenkerken en daar bevinden zich ook ongelovigen zoals ik, die toch zeggen: de christelijke traditie is bijzonder waardevol. Het gaat er vandaag om dat mensen zich aangesproken kunnen weten door het christelijke verhaal, ook als ze niet naar de kerk gaan. Kerkelijke organisaties zouden zich kunnen bezinnen op de vraag hoe zij aansprekend kunnen zijn in deze tijd. En dan specifiek voor mensen die zich in die ruimte tussen belijdend geloof en atheïsme bevinden. Maar als je aansprekend wil zijn, moet je mikken op de inhoud en geen voorrang geven aan autoriteit en regeltjes.”

→ **De kennis over het christendom is behoorlijk weggesleten. Dat zit een her-nieuwde kennismaking in de weg.**

“Sommige kennis is niet meer algemeen, dat klopt. Maar breng de verhalen uit de traditie dan zó ter sprake dat ze tot inspiratie kunnen dienen. Mensen kunnen zich die verhalen dan toe-eigenen, op hun eigen manier. Dat is ook de geschiedenis van christendom: dat die eeuwenoude verhalen steeds weer opnieuw zijn toegeëigend. Daar ligt ook het belang van kunst en kunstenaars, van schrijvers en

Yvonne Zonderop
*Ongelofelijk. Over de verrassende
 comeback van religie*
 Prometheus
 € 19,99

dichters. Een mooi voorbeeld zijn de drie romans van Marilynne Robinson over dominee John Ames. Zij vertelt drie keer het verhaal van de verloren zoon, vanuit verschillende gezichtspunten. Prachtig, vond ik, en zeer ontroerend. Ik zou zeggen, laten we daarover in gesprek gaan: wat wil dat Bijbelverhaal vertellen? Hoe landt het in ons leven? Wat betekent een christelijk kernwoord als barmhartigheid?”

→ **U bent ook gecharmeerd van The Passion, als eigentijdse vertolking van het lijdensverhaal van Jezus.**

“Het is toch heel bijzonder dat er drie miljoen mensen naar kijken? Dat is meer dan naar een Champions League-wedstrijd. Mensen krijgen weer belangstelling voor de Bijbelse verhalen als die dichtbij komen en de rollen vertolkt worden door mensen die bekend zijn in hun wereld. Mooi dat de EO dit organiseert. Ik zou een oproep willen doen aan de media om zelf ook op zo’n creatieve manier werk te maken van religie en christendom. Haal het vooroordeel eens weg dat mensen per se niet zouden willen geloven, als ze tenminste weldenkend zijn. En stop met de pogingen om de publieke ruimte ontsmet te houden van religie. De generatie die ooit in alle hevigheid afscheid nam van de religie wordt een dagje ouder. Jongere generaties staan er meer open voor, zij vinden religie wel interessant. Nu is de tijd gekomen om weer opener naar religie en christendom te kijken en te ontdekken dat wij allemaal schatplichtig zijn aan de eeuwenoude christelijke cultuur.”

→ **Wordt uw kijk op religie herkend door mensen in ‘uw’ wereld, als ik het zo**

mag definiëren? Amsterdamse intellectuele kringen, *De Groene Amsterdammer*, *de Volkskrant*?

“Toen ik vier jaar geleden begon hierover na te denken, vroegen mensen zich af: wat is er met Yvonne aan de hand? Is ze ‘in de Heer’? Maar de laatste jaren hoorde ik vaak, als het over mijn boek ging: ‘Hé, dat is interessant!’ Nu mijn boek is verschenen, krijg ik veel belangstelling van de media, van *Het Financieele Dagblad* tot het *Reformatorisch Dagblad*. Ze vermoeden dat ik iets benoem wat latent aanwezig is. Tenminste, dat denk ik. Iemand moet dat benoemen. Ik kan het niet bewijzen, dat religie een comeback maakt. Een wetenschapsjournalist zei tegen mij: wat jij zegt, blijkt niet uit de cijfers. Toch heb ik sterk het idee dat het maatschappelijk klimaat aan het draaien is. Ik probeer dat in mijn boek te verhelderen door verklaringen te bieden: de komst van migranten, de opkomst van jonge generaties, het ongemak in de omgang met de islam. Ik geloof dat we nu beginnen te merken dat we onszelf in de weg zitten door het maar simpelweg niet over religie te hebben.”

→ **Welke hoopvolle signalen ziet u?**

“De Nieuwe Poort op de Amsterdamse Zuidas vind ik veelbelovend. Daar wordt, middenin de harde financiële wereld, het belang van Bijbelverhalen op de agenda gezet. En zo zijn er wel meer initiatieven, ook de pioniersplekken die ik al noemde. We komen uit een tijd dat religie *not done* was. Nu er meer ruimte ontstaat, gaat er wel weer wat komen: mensen gaan er vorm aan geven, ontwikkelen initiatieven, puttend uit een tweeduizend jaar oude, vitale traditie. Ik zie het ook in bestuur en beleid. De gemeente Den Haag heeft iemand aangesteld die namens de lokale overheid contact onderhoudt met alle religieuze instituties in de stad, in verband met de Wmo. In Amsterdam en Rotterdam wil men dat nog niet, bang als men is om in verband te worden gebracht met de islam. Ik zou zeggen: laten we onze schroom afwerpen. Natuurlijk kan religie een bron zijn van maatschappelijk handelen. Religie kan grote betekenis hebben voor de samenleving van vandaag. Als je dat miskent, ontzeg je jezelf een grote rijkdom aan kennis, aan betekenisgeving, aan sociale waarden. En waarom zou je dat doen?”